

MAGYAR SÜTŐIPARI KÖRKÉP 2023-BAN – AVAGY MIÉRT DUPLÁZÓDOTT MEG A KENYÉR ÁRA?

Magyar Zoltán

Abstract: 2020-2022 között két válság is sújtotta az emberiséget: 2020-ban a pandémiás, 2022-ben pedig az orosz-ukrán háborús, amelyek mind egyfajta élelmiszerválságot is eszkaláltak idővel. A globális gazdaság még alig heverte ki a COVID-19 okozta kezdeti keresleti, majd kínálati hiányból fakadó válságot, amikor 2022.02.24-én Oroszország megtámadta Ukrajnát. Először a gazdasági szakemberek azt gondolták, hogy a háború csak lelassítja a poszt-COVID gazdasági helyreállást, azonban ez hamar megcáfolódott, mivel igen komoly negatív társadalom-, és élelmiszergazdasági hatások lettek megfigyelhetők. Köztük olyan makrogazdasági trendek, mint a rekord mértékű élelmiszerinfláció, reál vásárlóérték csökkenés, magas kamatlábak, elszabaduló energiaárak és recessziós kilátások. A sütőipar alapvető fogyasztási cikket előállító szegmense a nemzetgazdaságoknak, ugyanakkor a magyar vállalkozások rendkívül megsínylették az elmúlt évek során tapasztalható sütőiparspecifikus gazdasági helyzetet. 2015-ben 1274 db sütőipari vállalkozás működött, ennek száma 2020-ra 891-re csökkent le. A sütőiparban dolgozók száma több, mint 5200 fővel csökkent 5 év leforgása alatt. Arra kerestem a választ, hogy mely tényezők hatásaként drágultak meg ennyire drasztikusan az alapvető sütőipari termékek 2022 év eleje és vége között. Ide sorolható az extrém módon megnövekedett alapanyag-, üzemanyag-, és energiaárak. Egy olyan iparágnál, mint a sütőipar, ahol igen alacsony a jövedelmezőségi mutató, nagy a kézimunka-igény és alapanyag költséghányad az olyan folyamatok, mint a hatékonyság által le nem követett béremelkedési dinamika, állami intervenciók által indukált pánikvásárlások, forint-euró árfolyam bizonytalansága, az energia és alapanyag beszállítók ár-profit spirálja, fennmaradási és rentabilitási kihívások elé helyezték a vállalatokat. Általánosságban véve a pékségek bevételei stagnáltak, ennek ellenére számos cég még a válság alatt is képes volt növekedni és beruházni, mivel éltek a lehetőséggel és kizsorították külföldi import termékeket a multinacionális láncok polcairól, amelyek az ellátási-lánc zavarai és a költségek emelkedése miatt elvesztették versenyképességüket. A magyar sütőipar telített, kapacitásai nincsenek kihasználva, ezek miatt egy rendkívül intenzív verseny tapasztalható a gazdasági szereplők között. Az elmúlt években megfigyelhető térhódítása a gyorsfagyasztott, elősütött, helyben sült termékeknek tovább folytatódott. Magyarország élelmiszerinfláció elleni rezilienciáját érdemes lenne javítani olyan lépésekkel, mint az importált áruk arányának csökkentése, hatékonyság növelő beruházások finanszírozása, vertikális együttműködés az agrárium és élelmiszeripar között és a nagyobb hozzáadott értékű termékek arányának növelése. Ezek a szempontok miatt nagyon fontos az, hogy ebben a szakágazat szerkezeti szelekciós folyamatban a sütőipari vállalkozások milyen jövőképet állítanak maguknak.

Abstract: Between 2020-2022, two crises hit humanity: the pandemic, and the Russian-Ukrainian war, which escalated a kind of food crisis over time. The global economy has barely fell out of the initial demand, then supply deficit crisis caused by COVID-19, when Russia attacked Ukraine on 24.02.22. First, economists thought that war will only slow down post-COVID economic recovery. However, this was rapidly refuted as serious negative social and food economic impacts could have been observed. These include macroeconomic trends such as record food inflation, real purchasing power decline, high interest rates, high energy prices and recession prospects. The baking industry is a segment of national economies that produces essential consumer goods. At the same time, Hungarian businesses have been extremely affected by the experienceable baking industry-specific economic situation in recent years. In 2015, there were 1274 bakery enterprises, this number decreased to 891 by 2020. The number of workers in the baking industry decreased by more than 5200 people in 5 years. In this manuscript I was looking for the answer for the following question: which factors increased the price of the bakery products so drastically between the beginning and the end of 2022. Extremely high raw material, fuel and energy prices can be considered. In an industry sector such as the baking industry, where the profitability index is very low, the demand for manual

labour and raw material cost ratio are high, processes like wage growth dynamics not followed by efficiency, state intervention-induced panic purchases, uncertainty of forint-euro exchange rate, price-profit spiral of energy and raw material suppliers placed the companies in front of survival and rentability challenges. In general, the revenue of bakeries stagnated but many companies were able to grow and invest even during the crisis as they took the opportunity and replaced foreign import products from the shelves of multinational chains, which have lost their competitiveness due to supply chain disruptions and rising costs. The Hungarian baking industry is saturated, also its capacities are not fully utilized. Due to this, there is an extremely intense competition between the economic actors. In the past years the market growth of quick-frozen, pre-baked products has continued. Anti-inflation resilience of Hungary would be worth to improve by actions such as reducing the proportion of imported goods, financing investments that increase efficiency, vertical cooperation between the agribusiness and the food industry, and increasing the share of higher value-added products. Because of these aspects, it is very important that this structural selection process in the industry, what kind of vision is set for the bakery businesses.

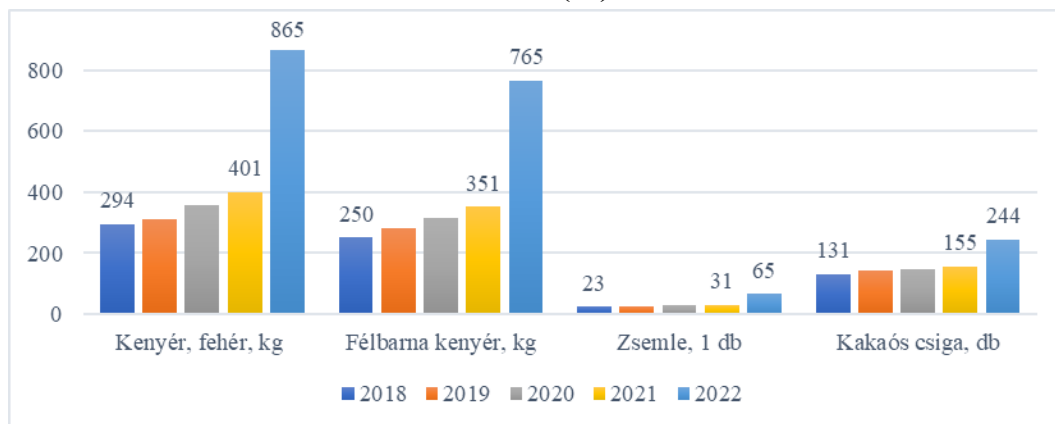
Kulcsszavak: magyar sütőipar, élelmiszerinfláció, kenyér ára, válság

Keywords: Hungarian baking industry, food inflation, price of bread, crisis

1. Bevezetés

Magyarországon a sütőipari termékek képezik mindennapjaink egyik legfontosabb táplálékforrását. Azonban a pékségek által előállított termékek árának drasztikus emelkedése az elmúlt 1 évben a vásárlások kosárértékén és összetételén is jelentős változásokat okozott. A vásárlók kevesebb terméket vesznek és egyfajta lefelé vásárlás alakult ki, azaz olcsóbb árkategóriájú, akár sajátmárkás termékek kerülnek előtérbe. Nem túlzás azt állítani, hogy a vizes zsemle, tejes kifli, félbarna és fehér kenyér, mint sztenderd termékek árai a duplájára emelkedtek (1. ábra). Természetesen egyéb péksüteményeknél is láthatóak ezen trendek. Az ókorban Néró, római császár jelmondata („Panem et circenses”) kiemelte a kenyér szerepét már akkor is, azaz „kenyeret és cirkuszt” az embereknek. A kenyér, mint alapvető élelmiszer fontossága azóta se csökkent, mivel napi szinten kerül bele a magyar emberek kosarába, így minden évben fontos hír a médiában, hogy mennyit drágul a kenyér a lisztárak miatt. A megszokott pár 10 Ft-os emelések helyett 2022-ben 3-4 havonta emeltek 100 Ft-okat a pékségek.

1.ábra: Fontosabb sütőipari termékek átlagárainak alakulása 2018-2022 között (Ft)

Forrás: KSH (2023)

Általánosságban véve 2021-ben az élelmiszeripari vállalkozások a nemzetgazdaság eredményéből 5,6%-ot adtak, amely 2020-hoz képest 0,1 százalékponttal csökkent. Az élelmiszeripar árbevételének kétharmadát a nagyvállalkozások adják, amelyek vállalatok számát tekintve 1,6%-nak felel meg. Az élelmiszeripari cégek egyharmada veszteséges volt 2021-ben. Az árbevétel-arányos és eszköz-arányos adózott eredmény is kisebb-nagyobb mértékben növekedett, ezzel együtt javult a hatékonyság és az eszközállomány is 2021-ben. Az élelmiszeriparban a vállalkozások 27,7%-a pékáru és tésztafélék gyártásával foglalkozik, amelyet csak az italgyártó cégek száma halad meg (29,9%). Az élelmiszeripar legnagyobb foglalkoztatói a pékségek. Árbevétel-arányos adózott eredménye az iparágnak 5% (AKI, 2021). A sütőipari vállalkozások 43%-a magyar magántulajdonban, 24%-a külföldi, egyharmada magyar társaság tulajdonában volt. 2020-ban a kenyérféleségeket gyártó vállalkozások átlagosan 50,4%-os kapacitáskihasználtsággal működtek, csupán a vállalkozások egynegyede volt 80%-os kihasználtság felett. Péksütemények esetében ez 38,7% volt. Gyorsfagyasztott áruk esetén csak 59% volt, mivel nagy kapacitásnövekedések voltak megfigyelhetők az elmúlt években (AKI, 2020). 2019-ben a magyar sütőipar 160 milliárdos összbevételt adott (Agrárminisztérium, 2019). 2015-ben 1274 db sütőipari vállalkozás működött, ennek száma 2020-ra 891-re csökkent le. Elsősorban a kis vállalkozások 49%-os eltűnése volt megfigyelhető. Részletesebben kifejtve 2015-ben 1204 kis-, 66 közepes-, 4 nagyvállalat, míg 2020-ban 829 kis-, 58 közepes-, 4 nagyvállalat végzett sütőipari tevékenységet a KSH és Agrárminisztérium adatai alapján. A sütőipari vállalkozásoknál dolgozók száma több, mint 5200 fővel csökkent 5 év leforgása alatt, amelynek a négyötöde a mikro-, és kisvállalkozások közül tűnt el. 2015-ben a pékségeknél dolgozók számának nagyjából kétharmada kisvállalkozásoknál volt állományban, ez 2020-ban már megfordult, mivel az összfoglalkoztatottak számának több, mint a fele közép-, és nagyvállalatoknál volt. 2015-ben a szakágazat összbevétele 158,8 milliárd Ft volt, ez 2020-ra 163,4 milliárd

Ft-ra növekedett (Septe, 2020). Az iparág nagyjából 2 nagy részre szakadt szét. A termelés 90%-át a 10-15 legnagyobb sütőipari vállalat adja, ugyanakkor számos kézműves, sarki pékség jelent meg, amelyek általánosságban véve hagyományos technológiával és kézzel készítik el péktermékeiket. A koronavírus időszakában rengeteg történetet lehetett olvasni, hogy ügyvédek vagy akár egykoron vezetői állásban dolgozók próbálták ki a házi kenyérsütés rejtjelmeit, majd olyannyira megszerették, hogy saját vállalkozásba kezdtek. Természetesen ezek a kisvállalkozások egy sokkal szűkebb fogyasztói réteget céloztak meg, amelyek hajlandóak voltak akár az átlagár többszörösét is adni például egy kovászos kenyérért. Ki kell emelni, hogy a középvállalkozások kiszorulóban vannak, mivel nem voltak képesek az átalakulóban lévő piaci viszonyokhoz alkalmazkodni. A kis-, és középvállalkozások bővülési korlátokba ütköznek, mivel kapacitás és tanúsítások híján nem képesek nagyobb láncokba beszállítani, sőt elveszítenék versenyképességüket is azzal, ha a multinacionális cégek által előidézett árversenybe kényszerülnének. A gépesítés ritkán jöhet fel opcióként, mivel a legtöbb gépgyártó német, olasz vagy osztrák, így a legkisebb gépek megvásárlása is több 10 millió Ft-ba kerül. Nem is beszélve azon kapacitással bíró gépsorokról, amelyek egy multinacionális cég kiszolgálásához szükségesek. Ezek akár a több 100 millió Ft-ot is elérhetik, amelyet az alacsony jövedelmezőség mellett szinte lehetetlen kitermelni.

2. Következtetések

2.1. Magyar sütőipari aktualitások

A sütőipar nemzetgazdasági kiemelkedő szerepét jól indikálja azon tény, hogy több nagyvállalat is képes volt növekedni még a koronavírus járvány alatt is. Három féle trend észlelhető a meghatározó (1 milliárd Ft feletti bevételű) magyar pékségek esetében (*1. táblázat*).

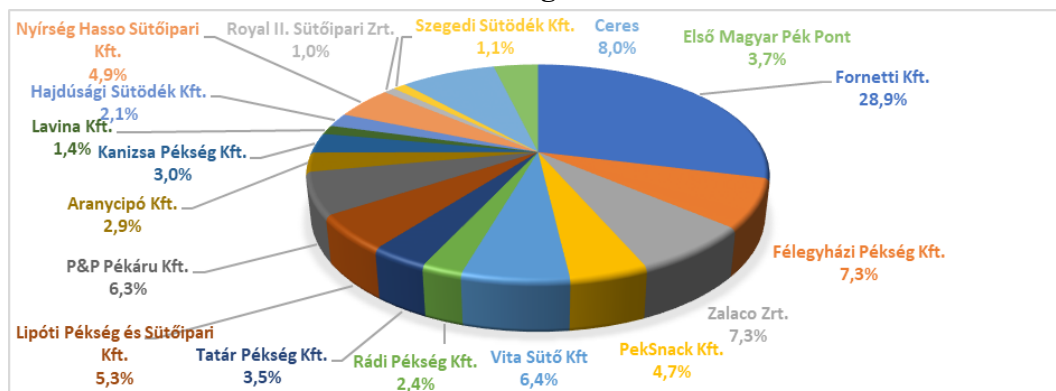
1. táblázat: Meghatározó, 1 milliárd bevétel feletti magyar sütőipari vállalatok árbevételei 2017-2021 között (milliárd Ft)

Cég név	Létszám 2021- ben	2017	2018	2019	2020	2021↓
Fornetti Kft.	745 fő	27,74	28,54	30,96	27,93	30,32
Félegyházi Pékség Kft.	1233 fő	7,03	8,07	9,63	10,24	13,19
Zalaco Zrt.	804 fő	7,01	8,46	10,22	10,28	12,56
Vita Sütő Kft.	238 fő	6,12	6,61	7,65	7,62	9,63
Lipóti Pékség és Sütőipari Kft.	465 fő	5,10	6,27	8,00	7,62	9,40
Ceres Zrt.	250 fő	7,71	7,45	7,19	7,93	8,18
P&P Pékáru Kft.	437 fő	6,05	6,73	7,33	6,84	7,82
PekSnack Kft.	370 fő	4,48	5,28	6,06	5,73	7,55
Nyírség Hasso*	352 fő	4,67	5,00	5,19	4,88	5,30
Első Magyar Pék Pont	267 fő	3,59	3,88	4,45	4,34	4,96
Tatár Pékség Kft.	70 fő	3,35	3,37	3,31	3,1	3,87
Aranycipó Kft.	249 fő	2,77	3,41	3,75	3,48	3,63
Rádi Pékség Kft.	165 fő	2,35	2,80	2,79	2,58	3,12
Hajdúsági Sütődék Kft.	23 fő	1,98	1,98	2,21	2,72	2,91
Kanizsa Pékség Kft.	96 fő	2,86	2,97	3,16	2,42	2,31
Lavina Kft.	62 fő	1,31	1,35	1,39	1,25	1,24
Royal II. Sütőipari Zrt.	11 fő	0,93	1,02	0,98	0,98	1,07
Szegedi Sütődék Kft.	93 fő	1,04	0,99	1,00	0,91	0,94

*Nyírség Hasso magába foglalja a Balkányi, Kisvárdai, Nyíregyházi, Tiszavasvári, Demecseri és Nagykállói üzemet. Forrás: Opten.hu Céginformáció alapján.

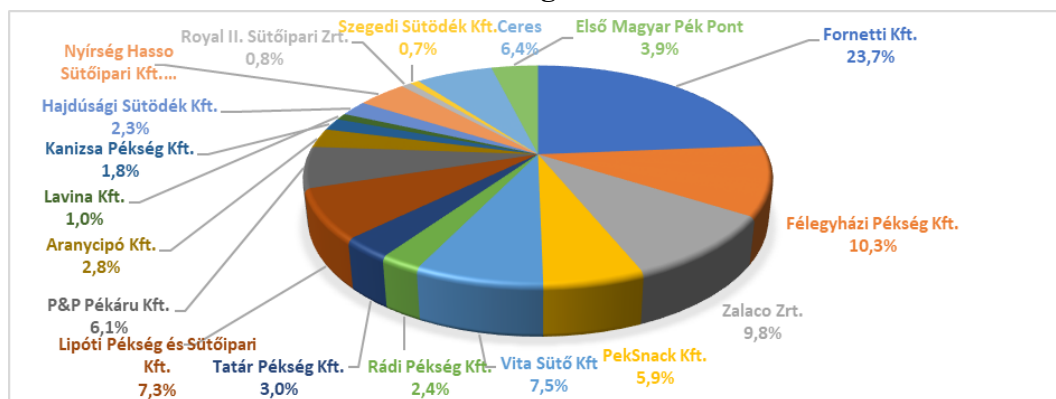
Az első csoportba tartoznak azon vállalatok, akik még a COVID-19 idején is tudtak fejlődni (Hajdúsági Sütődék, Zalaco, Félegyházi Pékség és Ceres); a másodikba, akiket a koronavírus megviselt, de helyreálltak, vagy akár újra fejlődő pályára tudtak állni (PekSnack, Nyírség Hasso, VitaSütő, Rádi Pékség, Tatár Pékség, Lipóti és P&P, PékPont); és vannak, azon cégek, amelyek bevételei stagnálnak vagy csökkennek azóta (Fornetti, Aranycipó, Kanizsa Pékség, Lavina és Szegedi Sütődék). A teljes képhez azonban érdemes tanulmányozni a sütőipari piac megoszlását is, ahol egy átrendeződés realizálható (2. ábra és 3. ábra). 2017-ben a Fornetti a piac több, mint egynegyedét, míg a Ceres 8%-át birtokolta. Ezek a vállalatok a piacrészesedésükből jelentősen vesztek (Fornetti: -5,2%; Ceres: -1,6%), ezzel ellentétben több cég is jelentősen növelte a részesedését, köztük: Lipóti (+2%), PekSnack (+1,2%), Zalaco (2,5%) és Félegyházi Pékség (3%).

2. ábra: Meghatározó, 1 milliárd bevétel feletti magyar sütőipari vállalatok árbevételeinek megoszlása 2017-ben

Forrás: Opten.hu Céginformáció

3. ábra: Meghatározó, 1 milliárd bevétel feletti magyar sütőipari vállalatok árbevételeinek megoszlása 2021-ben

Forrás: Opten.hu Céginformáció

2.2. COVID-19 hatásai

A magyar gazdaság 2010-es évei során tapasztalható gazdasági lendületét megtörték a pandémia hatásai, miután több gyár is átmeneti leállásra kényszerült. Nem mindennapi kihívások elé állította a COVID-19 megjelenése a pékségeket, mivel napi szintű probléma volt a hullámok során tapasztalható megbetegedések és karanténba helyezések okozta munkaerőhiány. Határozóak álltak fel, amelyek a megszokott ellátási láncokat felborították (Aday–Aday, 2020). Továbbá voltak olyan esetek, amikor kérdésessé vált, hogy lesz-e elég üzemanyag, maszk, fertőtlenítőszer és liszt, hogy a termékek elkészüljenek és a logisztikájuk megtörténjen. Drasztikus mértékben növekedtek a logisztikai költségek is a megugró üzemanyag árak végett. Érdekes hozományaként több pozícióban felajánlották a távoli munkavégzés („home-office”) lehetőségét, amely azóta az irodai munkavállalók egyik fő igényévé nőtte ki magát. A koronavírus első szakaszában 1-2 hétig olyan mértékű pánik kenyérvásárlás volt, hogy a legtöbb sütőipari üzem megállás nélkül működtette

kenyérvonalait. Miután ez lecsengett és az emberek megnyugodtak, olyan lépéseket kellett meglépnie a vezetőknek, hogy az általános járványügyi szabályok mellett a lehető legjobban szeparálják el a műszakokat, így időben egymástól eltolva dolgoztak a különböző műszakokban dolgozók. Irodai szinten valaki kora délelőtt, valaki késő délutánra ment dolgozni, hogy az üzem ne álljon le és az élelmiszerellátás biztonsággal folytatódhasson. A pandémiás helyzet romlását követően számos közintézmény (bölcsőde, óvoda, iskola) bezárt, így kiesett a pékségeknek egy fontos piaca, amely elsősorban a kisebb méretű vállalkozásokat érintette rosszul.

2.3. A gabonapiac aktualitásai

A búza világpiacán jelentős átrendeződések történtek a háborút megelőzően. Oroszország 2010-hez viszonyítva közel 44%-kal növelte termését, ezzel átvette a 3. helyet, míg Ukrajnában 55%-kal növekedett a betakarított búza mennyisége (Nag, 2019). Az orosz-ukrán háború igen érzékenyen érintette az élelmiszer ellátási láncokat, mivel két agrár nagyhatalomról van szó, akik ketten együtt a búzaexport 40%-át teszik ki. Oroszország a világ búzaexportjának egyötödét, a napraforgóexport egynegyedét adja, továbbá kiemelkedő szerepe van a repce és cukorrépa kereskedelemben is (EP, 2022a). Ukrajna a napraforgó globális exportjának egyharmadáért felelt a háborút megelőzően (USDA, 2022). Hassen és Bilali (2022) számításai szerint 20 ország tartozik azon nemzetek közé, akiknek a búzaimportjuk több, mint felét a fent említett harcban álló országok adják. Tovább árnyalja a képet Lin et al. (2023) tanulmánya, miszerint a 2. világháború óta nem volt ekkora élelmiszerválság, mint ami a háború miatt alakult ki. Több, mint 250 millió ember napi élelmiszerellátása került veszélybe. Az ukrán mezőgazdaság teljes káoszba keveredett, mivel a mezőgazdasági munkások nagy része elhagyta otthonát, az esetleges betakarított termés logisztikáját az orosz hadsereg minden erővel igyekezett bojkottálni. Emiatt számos ország, mint Szerbia, Oroszország, Magyarország, India, Koszovó, Kazahsztán, Egyiptom és Algéria gabonaexport-stopptot vezetett be. Zhou et al. (2023) kidolgozott egy módszertant, amellyel azt határozták meg, hogy a gabonák közül a búzának jó, addig az árpának rossz gazdasági helyreállítási potenciálja van. Ez azzal magyarázható, hogy több búzatermelő ország a kereskedelmi árak miatt nagyobb kedvvel vet búzát a jövőben, ezáltal újra egyensúlyozhatja a keresleti hiányt. A magyar búzatermesztés (3-6 millió t/év) bőven fedezni tudná a hazai lakossági és takarmánybúzaigényt (2,2-2,6 millió t/év), így átlagosan exportként 0,5-3,5 millió tonna búzát értékesítenek (Pepó-Sárvári, 2011) főként Németországba, Olaszországba, Romániába és Bosznia-Hercegovinába (Pepó, 2019). Ugyanakkor felmerül a kérdés, ha van elég magyar búza, miért drágul ilyen mértékben az ára? A válasz: a magyar búzaexport is élenkült, mivel a gabona- és olajosmagvak hazai árai a világpiaci árakkal együtt mozognak. A búzatermelők egy szegmensénél megfigyelhető volt azon stratégia, hogy visszatartották terményüket reménykedve, hogy a betakarított búza ára tovább fog emelkedni és még több pénzért tudják majd értékesíteni.

2.4. Műtrágyapiaci aktualitások

A műtrágyagyártás költségének közel 90%-át a földgáz adja, ennek köszönhetően a háború kirobbanása után a műtrágyaárak háromszorosára növekedtek. Olyan helyzetbe hozva a műtrágyagyártókat, hogy egyes üzemek időszakosan le is álltak, köztük a magyar Nitrogénművek is (Portfolio, 2021; Euronews, 2022). Oroszország nem csak földgáz-, és kőolajexportőr, hanem műtrágyaexportőrként is kiemelkedő szereplőnek számít, hiszen az EU-s kereskedelem 16%-át adja nitrogén és 59%-át kálium esetében (EP, 2022b). A műtrágya a növénytermesztés egyik alappillére, amely nagyban kihat az agrárium költségeire, a termés hozamokra, ezáltal közvetve a lisztárakra is. Tovább tetőzték a problémákat az aszályos évjáratok is, amelyek nem csak a búza-, de a kukoricaterméseket is negatívan befolyásolták. Ebből következik az, hogy a takarmánypiacon a búza iránti kereslet növekedett.

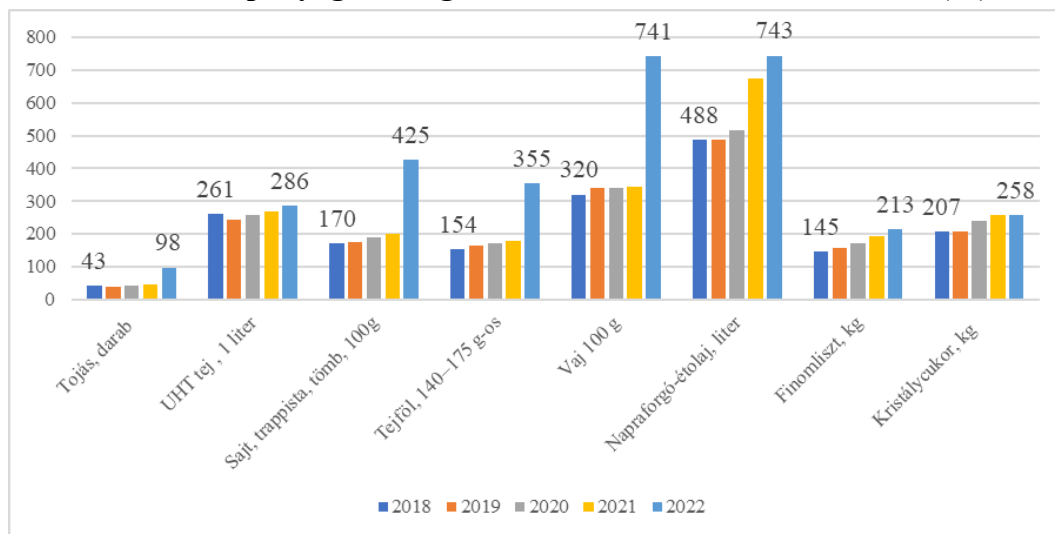
2.5. Sütőipari trendek

A sütőipar gazdaságtani szempontból egy érett piaci görbén helyezkedik el. A globalizáció, az urbanizáció, a technológia fejlődése és a társadalmi normák megváltozása következtében az emberek étkezési szokásai átalakultak az elmúlt időszakban. A mindennapi élet és a munka ritmusának felgyorsulása végett, a hagyományos otthoni reggeli-ebéd-vacsora hármasa felborult. A rohanó ember életében egyre gyakoribb, hogy útközben valami tevékenységgel párhuzamosan étkezik, emiatt elterjedtek a hordozható ételek, péksütemények, illetve a „fast-food-ok”. Megjelentek az egyszemélyes háztartások, ennek köszönhetően a kis kiszerezésű, hosszú ideig eltartható és visszazárható csomagolású termékek iránti kereslet megnőtt. Az emberek beköltöztek a városokba, a boltok száma megnövekedett, így napi szinten megejthetik a vásárlást. Egyik legjobb példa erre, hogy a 1kg-nál nagyobb kenyerek gyakorlatilag teljesen megszűntek, a 1kg-os darabszám magához képest csökken, míg az 500g-os, 300g-os és 250g-os termékek kezdenek teret szerezni maguknak, azaz a kisebb kenyerek felé megy el a piaci kereslet. Ez Európában a kenyérfogyasztás trendszerű csökkenésében jelenik meg. Egyéb irányzatok is térhódításba kezdtek, köztük: vegetáriánus, GMO-mentes, magas rosttartalom, E-mentes, teljes kiőrlésű, laktózmentes, bio és csökkentett cukortartalmú termékek (Cargill, 2018). A vásárlók kíváncsiak lettek a termékek mögötti történetekre, mivel az élelmiszerek fogyasztása nem csak alapvető szükségletek kielégítésére alkalmas, hanem egyfajta életstílust is előíranyozhat (AHFES, 2021).

A gyorsfagyasztott, helyben sült termékek alapját a kis látványkemencék nyújtják, ezzel lehetővé téve a friss pékáruk térhódítását. A fagyasztott technológia következtében hatékony, tervezhető a termelés, és messze elszállítható a termék. Egy átlagos kis pékség minden nap gyárt minden terméket, hiszen friss áruval képes csak kereskedni. A legtöbb művelet kézi, sokkalta kisebb hatékonyságú. Friss árut nem éri meg messzire elszállítani, hiszen megszárad, nem lesz élvezhető a minősége. Nagyobb mennyiségnél pedig túl hamar el kell kezdeni a gyártást, amely szintén minőségbeli gondokat okozhat, nem is beszélve arról, hogy a pékségeknek boltnyitásra ki kell szállítania az árut, amely magával vonja az éjszakából hajnalba

nyúló termelést. Amennyiben fagyasztóraktárra termel az üzem, úgy a gyártás leegyszerűsödik: az egyik legfontosabb az emberi oldala, hogy lehet nappal, hétköznap, tervezett termelést folytatni. Egyszerre egy termék nagyobb volumenű gyártása következtében, kevesebb idő alatt, több termék gyártható, megspórolva az átállási és takarítási időket. A termékeket a kereskedelmi pontokon kemencében frissen ki lehet sütni, egy új szintre emelve a termékek minőségét. Nem utolsó sorban kereskedelmi szempontból sincsenek határok, az ország bármely pontjára, vagy akár országhatáron túl is szállíthatók az áruk.

4. ábra: Alapanyagok átlagárának alakulása 2018-2022 között (Ft)

Forrás: KSH (2023)

2.6. Magyarország gazdasági helyzete

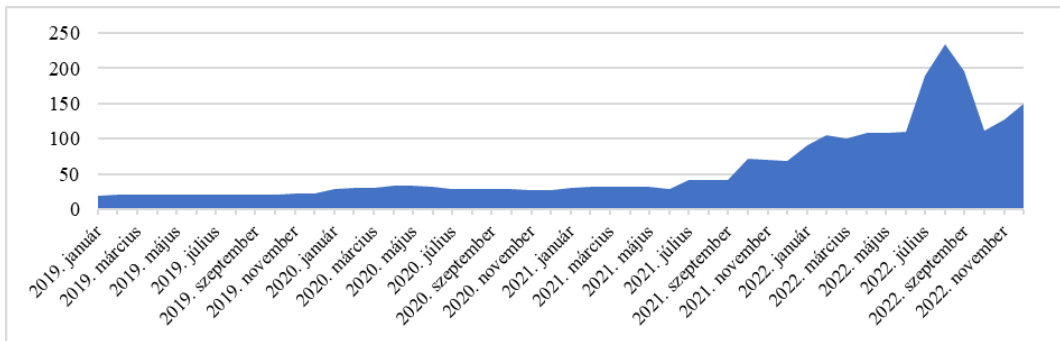
A magyar társadalom rendkívül érzékeny (Panyor, 2017), mivel az Európai Unión belül hazánkban a 2. legalacsonyabb az átlagkereset, csupán egyharmada az uniós átlagnak (Eurostat, 2022). Az Európai Unió tagállamai közül Magyarországon volt a legmagasabb az élelmiszerinfláció (47,8%) (Trading Economics, 2022), mindezt úgy, hogy 6 alapélelmiszer hatósági ársapkát kapott (4. ábra). Az EU szegényebb országai közé tartozó Magyarországon ez azért is különösen rossz hír, mert az EU-átlagnál jóval kisebb keresetű lakosság a jövedelmének már eleve nagy részét költötte élelmiszerre. Számos közgazdász szakember jelezte, hogy a magyar kormány által meghozott intézkedések aggregálják a válságok által előidézett negatív hatásokat. Itt említhető meg a hatósági ár, amely szembe megy az egyetemes közgazdaságtan dogmáival, mivel több, mint egy éve már 6 alapvető élelmiszernek és üzemanyagnak volt kormány által meghatározott ára. A pánikhangulat miatt az alapvető élelmiszerek indokolatlan bespájzolása indult meg. Az állami intervenciók teljesen felborítják a piaci kínálat és kereslet egyensúlyát (Samuelson–Nordhaus, 2012). Ezt követően a multinacionális láncok a bevételi hiányokat úgy enyhítették, hogy a nem hatósági árú termékek árát növelték. Ehhez csatlakozott az is, hogy olyan

cégek is árakat emeltek, amelyek csak a nagyon súlyosan érintett cégeknél lehetett volna jogos, azaz megjelent az ár-profit spirál és nyereszkesedés.

2.7. Energia-, és üzemanyag piaci aktualitások és forintromlás

Az üzemanyag ársapka meg lett szüntetve, miután veszélyeztető üzemanyaghiány lépett fel országszerte. A magyar lakosság rekord mennyiségű benzint és dízelt használt el 2022-ben a válságok közepette. Kiegészítésképpen a magyar energiamix nagyon a nem megújuló, orosz földgázra alapszik, amely azt eredményezte, hogy a háborút követően a magyar cégek 8-10-szeres energiaszámlákat kaptak, miután a lekötött gázt és villanyt elhasználták. A TTF tőzsdei árak (MW/h) 2021. február 1-én 17,1 €; 2022. augusztus 26-án pedig 338,4 €-n tetőztek. 2023 januárjában 50-60 €-n stabilizálódott. Az áram tőzsdei ára is jelentősen növekedett a háború során (5. ábra), amelynek ára 2022 nyarán volt a legmagasabb, mivel a megszokott árak mintegy tízszeresére növekedtek.

5. ábra: Áram tőzsdei árak alakulása (€/MW/h) - 2019.01-2022.10.

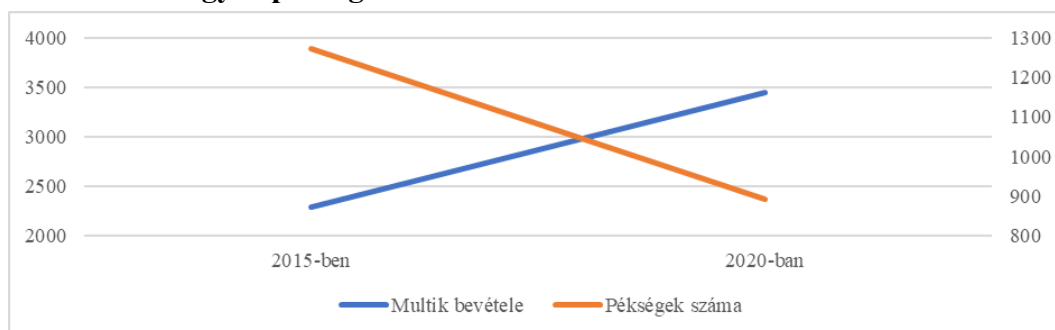

Forrás: HUPX (2022)

Soha nem látott forintromlás volt észlelhető. 2022 október 12-én 432 Ft volt 1 €, amely a COVID-19 előtti időszakban 340-350 Ft között mozgott. 2022 év végén a Magyar Nemzeti Bank (MNB) drasztikus monetáris gazdaságpolitikai lépéseket hajtott végre: 13%-ra emelte fel a jegybanki alapkamatot, amely stabilizálta a forint gyengülését. A forint-euró árfolyam az alapvetően a sok mindent importáló, nyitott gazdaságú Magyarországon nehéz helyzetbe hozta a cégeket, addig a külföldi központú vállalatoknak ez kedvezett, hiszen hacsak a bérköltséget nézzük ugyanazt a magyar fizetést kevesebb euró elköltésével tudták kifizetni.

2.8. A magyar sütőipar nehézségei

6. ábra: Multinacionális kiskereskedelmi cégek bevételének (M Ft) és a magyar pékségek számának alakulása 2015-2020 között

Forrás: Septe (2020) és Trade Magazin (2020)

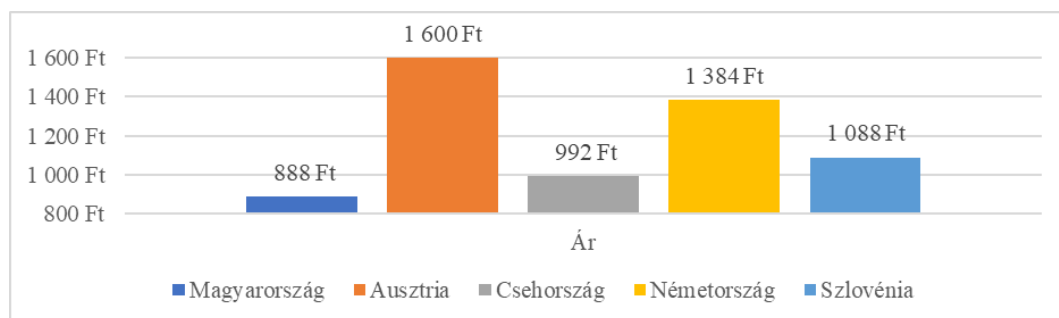
Ezen iparág általánosságban véve nagy kézimunka-igényű és alacsony jövedelmezőségi mutatóval rendelkezik (Szabó, 2017). Az országban tapasztalható nagymértékű béremelkedések kitermelése igazi kihívássá nőtte ki magát, miután a minimálbér és a garantált bérminimum összege közel két és félszeresére növekedett 10 év alatt (2. táblázat), ugyanakkor 2001-2019 közötti időszakban a termelékenység csak 25%-kal javult (MNB, 2022). Az elmúlt években tapasztalható általános munkaerőhiányt átmenetileg csillapították a pandémia és háború okozta hatások úgy, mint a bizonytalanság és a munkahely kínálat szűkülése. Az automatizációs fejlesztések segítettek áthidalni – a pékhiányból fakadó – szaktudás-igényt, munkaerőhiányt és javították a termékminőség homogenitását és a vállalatok gazdasági mutatóinak gyarapodását. A magyar sütőipari kapacitások nincsenek csúcsra járva, hiszen jelentős uniós források segítségével számos vállalkozás tudta növelni gépparkját, így komoly verseny alakult ki a kapacitások feltöltéséért és a piaci részesedés növeléséért, amely évről-évre egyre jobban összpontosul a multinacionális láncok kezében. Ezt jól szemlélteti a 6. ábra, mivel 2015 és 2020 közötti periódusban a multinacionális cégek bevételének növekedésével (+50%) együtt a pékségek száma is szignifikánsan csökkent (-30%).

2. táblázat: **Minimálbér, garantált bérminimum alakulása az elmúlt 10 évben**

Év	A minimálbér havi összege, Ft	Garantált bérminimum havi összege, Ft
2013	98 000	114 000
2014	101 500	118 000
2015	105 000	122 000
2016	111 000	129 000
2017	127 500	161 000
2018	138 000	180 500
2019	149 000	195 000
2020	161 000	210 600
2021	167 400	219 000
2022	200 000	260 000
2023	232 000	296 400

Forrás: KSH (2023)

Fontos megemlíteni azt is, hogy nincsenek egyszerű helyzetben a magyar pékek, hiszen mint az alábbi ábra (7. ábra) is jól mutatja, hogy az európai átlaghoz viszonyítva nagyon alacsony áron tudják értékesíteni a termékeket, míg az alapanyag, az üzemanyag és a gépek árai ugyanazok, mint más európai országban.

7. ábra: **1 kg kenyér átlag fogyasztói árának alakulása különböző országokban 2023-ban**

Forrás: Numbeo (2023)

A sütőiparban tovább folytatódott a gyorsfagyasztott, helyben sült termékek térhódítása, amelyet a kiskereskedelmi láncok legjava továbbra is vásárló csalogatóként használ és átgondolt árpolitikai döntések és a beszállítók állandó versenyeztetése által alacsonyan tartanak (Septe, 2021). Ez azt eredményezi, hogy gyakran akár filléreken múlhat egy új piac megszerzése vagy éppen egy vállalkozás rentabilitása. Erre megoldásként szolgálhat, ha egy sütőipari vállalkozás több lábon áll (saját bolthálózat, közétkeztetés és export).

A magyar élelmiszeriparban nagy tartalékok rejlenek, abban az esetben, ha képes az automatizáció és digitalizáció által hatékonyabbá válni, továbbá növelni a

hozzáadott érték mértékén. Magyarország élelmiszerinfláció elleni rezilienciáját érdemes lenne javítani azzal, hogy import termékek arányát csökkentené. A magyar tulajdonú élelmiszeripari üzemeket továbbra is támogatásokkal kellene segíteni. A 2020-ban elfogadott költségvetésben a kormány 750 milliárdot különített el az élelmiszeripari fejlesztésekre a 2021-2027 közötti időintervallumba (Feldman, 2020). Az MNB szigorú monetáris politikájának köszönhetően a forint stabilizálódott, azonban ez a vállalkozások beruházási kedvét lecsökkentheti 2023-tól (Mbah–Wasum, 2022), így egyfajta technológiai fejlődési lassulás lesz megfigyelhető. Elő kellene segíteni az agrárium és élelmiszeripar vertikális együttműködését, például azzal, hogy a magyar tejet ne külföldön dolgozzák fel majd hozzák vissza a multinacionális üzletekbe feldolgozott áruként. Az elmúlt évek beruházási dömpingjei által a múltbéli gyártástechnológiai elmaradások – amelyek elsősorban az olcsó munkaerő és gyenge jövedelmezőség miatt alakultak ki – kiküszöbölhetővé váltak.

2.9. Automatizálás és egyéb lehetőségei a sütőiparnak

Az automatizálás fontossága nem kérdőjelezhető meg. Számos előnnyel és hátránnyal rendelkezik. A magas kézimunka-igény miatt a pékségek egyik legmeghatározóbb költsége a bér, amelyet a fentebb említett magyar béremelkedési dinamika nehezít. Továbbá fontos kérdés az emberek elkényelmesedése. Az éjszakai és hétvégi műszakok eltántorítják az embereket a sütőiparban történő munkavállalástól. Gépekkel, fagyasztóra gyártva ez is könnyen orvosolható, mivel nem mindegy, hogy hány embernek kell éjszaka bemennie legyártani az árut (3. táblázat). Természetesen a gépesítésnek vannak hátrányai és feltételei is.

3. táblázat: Gépesítés előnyei és hátrányai

Előnyei	Hátrányai
szakképzett (pék) és segédmunkás munkaerőhiány áthidalása	karbantartói szakértelem-igény (PLC vezérlés)
kézimunka-igény kiváltása	nagy tőke-igény a beruházáskor
hosszútávú jövedelmezőségi mutató javulása	hiba esetén nagy mennyiségű selejtképződés
termelési kapacitás növekedés	kézművesség által elérhető minőség elvesztése
minőség sztenderdizálása	lisztminőséggel szembeni nagy kitettség
gyártás tervezhetősége	alkatrész hiánnyal szembeni nagy kitettség
	csak nagy volumenhez ajánlott

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy belpiacon a külföldi beszállítók termékeinek kiváltásán túl, jelentős potenciál található az export piacokon is. Az utóbbiakat bizonyítja, hogy a 2020-as évben az országba importált pék és cukrász termékek értéke 273,1 millió euró volt, az exportálté csupán 105,8 millió eurónyi (Ipacs, 2022). Emellett felül kell vizsgálni a költségszerkezetet, racionalizálni a veszteségeket, jelentős mértékben javítani a hatékonyságon, olyan

módszerekkel, mint a „LEAN” és „6sigma”. Versenyeztetni szükséges a beszállítókat, ezáltal elkerülni az indokolatlan áremelési próbálkozásokat. At kell gondolni a nagy energia igényű folyamatokat, mint a fagyasztva tárolás ideje.

A mezőgazdaság jelenlegi kihívása az a jövőkép, miszerint a következő 20-30 évben meg fog duplázódni az élelmiszer, a takarmány és a bioüzemanyag igény a növekvő népesség miatt. Annak érdekében, hogy ezt a volumenű növekedést az agrárium ki tudja szolgálni – anélkül, hogy világméretű élelmezési krízis alakuljon ki – nagy hangsúlyt kell helyezni a klímaváltozás okozta biotikus és abiotikus stresszfaktorok megismerésére is (Spiertz–Ewert, 2009; Li et al., 2018).

Összegezve úgy gondolom, hogy azok a vállalatok, akik nem veszik fel az ütemet, nem találják meg a megoldásokat a problémákra és nem fejlődnek, azok véglegesen elvesztik kompetitívitasukat. Nagyon fontos az, hogy ebben a szakágazat szerkezeti szelekciós folyamatban a sütőipari vállalkozások milyen jövőképet állítanak maguknak.

Irodalomjegyzék

- Aday, S., Aday, M. S. (2020): Impact of COVID-19 on the food supply chain. *Food Quality and Safety*, 4 (4): 167–180. <https://doi.org/10.1093/fqsafe/fyaa024>
- AHFES (2021): Bakery: European market, consumer trends and innovation, <<https://www.ahfesproject.com/>>
- Agrárközgazdasági Intézet (AKI) (2020): Élelmiszeripari kapacitásjelentés IV. (1), Budapest.
- Agrárközgazdasági Intézet (AKI) (2021): Az élelmiszer-termelés gazdálkodó szervezeteinek pénzügyi helyzete, Budapest.
- Agrárminisztérium (2019): A hazai sütőipar nyeresége megduplázódott az elmúlt 5 évben. <<https://elelmiszerlanc.kormany.hu/a-hazai-sutoipar-nyeresege-megduplazodott-az-elmult-5-evben>>
- Budapesti Értéktőzsde (BÉT) (2019): A tőzsde a következő állomás - Zalaco Zrt. <<https://www.bet.hu/Kibocsatok/bet50/2019/vallalatok/a-tozsde-a-kovetkezo-allomas---zalaco-zrt>>
- Cargill (2018): Fully Baked: Innovation and Growth Opportunities in the Bakery Market.
- Euronews (2022): Leáll a legnagyobb litván műtrágya gyár a gázár emelkedése miatt. <<https://hu.euronews.com/2022/08/25/leall-a-legnagyobb-litvan-mutragya-gyar-a-gazar-emelkedese-miatt>>
- European Parliament (EP) (2022a): EU-Russia trade in agri-food products. <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729294/EPRS_ATA\(2022\)729294_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729294/EPRS_ATA(2022)729294_EN.pdf)>
- European Parliament (EP) (2022b): Russia's war on Ukraine: Impact on food security and EU response. <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729367/EPRS_ATA\(2022\)729367_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729367/EPRS_ATA(2022)729367_EN.pdf)>
- Eurostat (2022): New indicator on annual average salaries in the EU. <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20221219-3>>
- Feldman Zs. (2020): Pékszővetségi közgyűlési beszámoló, Hévíz.
- Hassen T.B. és Bilali H. E. (2022): Impacts of the Russia-Ukraine War on Global Food Security: Towards More Sustainable and Resilient Food Systems? *Foods*, 11 (15): 2301. <https://doi.org/10.3390/foods11152301>
- Hungarian Power Exchange (HUPX) (2022): Piaci adatok <www.hupx.hu>
- Index.hu (2022): Extrém helyzetbe került a sütőipar, lélektani szintek dőlnek meg. <<https://index.hu/gazdasag/2022/11/12/peksnack-pekaru-fagyasztott/>>

- Ipacs T. (2022): Átalakuló sütőipar, változó piaci igények. <<https://trademagazin.hu/hu/atalakulo-sutoipar-valtozo-fogyasztoi-igenyek/>>
- Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (2023): Minimálbér, közfoglalkoztatotti bérminimum, garantált bérminimum; A fogyasztóiár-index fogyasztási főcsoportok szerint és a nyugdíjas fogyasztóiár-index.
- Li, A., Liu, D., Yang, W., Kishii, M., Mao, L. (2018): Synthetic hexaploid wheat: yesterday, today and tomorrow. *Engineering*, 4 (4): 552–558. <https://doi.org/10.1016/j.eng.2018.07.001>
- Lin, F., Li, X., Jia, N., Feng, F., Huang, H., Huang, J., Fan, S., Ciais, P., Song, X.-P. (2023): The impact of Russia-Ukraine conflict on global food security. *Global Food Security*, 36 <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2022.100661>
- Magyar Nemzeti Bank (MNB) (2022): Termelékenységjelentés 2022, Budapest, Magyar Nemzeti Bank 21.
- Mbah, R. E., Wasum, D. F. (2022). Russian-Ukraine 2022 War: A Review of the Economic Impact of Russian-Ukraine Crisis on the USA, UK, Canada, and Europe. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 9 (3): 144–153. <https://doi.org/10.14738/assrj.93.12005>
- Nag, S. O. (2019): Top Wheat Producing Countries, WorldAtlas. <www.worldatlas.com/articles/top-wheat-producing-countries.html>
- Numbeo (2023): <<https://www.numbeo.com/food-prices/>>
- Panyor Á. (2017): A magyar élelmiszergazdaság jellemzői és kihívásai a XXI. században. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 12 (3): 107–112. <https://doi.org/10.14232/jtgf.2017.3.107-112>
- Pepó P. (2019): *Integrált növénytermesztés 2., Alapnövények*. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- Pepó P., Sárvári M. (2011): Gabonanövények termesztése, Az agrármérnöki MSc szak tananyagfejlesztése, 14–26.
- Portfolio (2021): Napokon belül leállhat a műtrágya gyártása a Nitrogénműveknél <<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20211006/bige-laszlo-napokon-belul-leallhat-a-mutragyagyartasa-a-nitrogenmuveknél-503800>>
- Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. (2012): *Közgazdaságtan*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Septe J. (2020): Pékszövetségi közgyűlési beszámoló, Hévíz.
- Septe J. (2021): Átrendeződik a magyar sütőipar <<https://www.pekszovetseg.hu/hirek/atrendezodik-a-magyar-sutoipar->>
- Spiertz, J. H. J., Ewert, F. (2009): Crop production and resource use to meet the growing demand for food, feed and fuel: opportunities and constraints. *NJAS*, 56 (4): 281–300. [https://doi.org/10.1016/S1573-5214\(09\)80001-8](https://doi.org/10.1016/S1573-5214(09)80001-8)
- Szabó P. B. (2017): A hazai sütőipar helyzet napjainkban. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 12 (1-2): 163–169. <https://doi.org/10.14232/jtgf.2017.1-2.163-169>
- Trade Magazin (2020): FMCG kiskereskedelmi láncok üzleti rangsora. <www.trademagazin.hu>
- Trading Economics (2022): Food inflation. <<https://tradingeconomics.com/country-list/food-inflation>>
- United States Department of Agriculture (USDA) (2022): Ukraine Agricultural Production and Trade. <<https://www.fas.usda.gov/sites/default/files/2022-04/Ukraine-Factsheet-April2022.pdf>>
- Zhou, X.-Y., Lu, G., Xu, Z., Yan, X., Khu, S.-T., Yang, J., Zhao, J. (2023): Influence of Russia-Ukraine War on the Global Energy and Food Security. Resources. *Conservation and Recycling*, 188: 106657. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2022.106657>